TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ İÇERİSİNDE DERSHANELER ÇIKMAZI

Seda AYDIN ELMAS[1] Özkan SAATÇİOĞLU[2] Münevver BAŞMAN[3]

[1] *TED Samsun Koleji, Samsun.*

[2] *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.*

[3] *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.*

ozkansaatcioglu@gmail.com

ÖZET

Tük Eğitim Sistemi içerisinde dershanelerin var olma nedenleri ile 2015-2016 eğitim-öğretim yılına kadar öğrencilerin dershanelere gitme nedenlerini öğrenci ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelemek amacıyla yapılan bu araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim çalışması modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yaklaşımı benimsenmiştir. 2015-2016 eğitim-öğretim yılı güz döneminde farklı okul türü, lise mezunu olup olmama gibi farklı kurumlarda eğitim gören 15 öğrenci ve yine bu okullarda çalışan 15 öğretmen, cinsiyet ve öğrenim görülen veya çalışılan okul türü değişkenlerine göre çeşitlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanan veri betimsel analiz ve içerik analizi ile NVivo 10 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler sonucunda, Türk Eğitim Sistemi içerisinde rekabetin ve fırsat eşitsizliğinin olması, üniversite kontenjanlarının sınırlı olması, okullardaki eğitimin yetersizliği ve okullarda merkezi sınavlara yönelik hazırlık çalışmalarının yapılmaması gibi durumların öğrencilerin dershaneye gitmelerine neden olduğu belirlenmiştir. Ayrıca eğitim sistemindeki temel sorunlara çözüm üretmeksizin yapılan birtakım değişikliklerin özel öğretim kurumlarının varlık sebebini ortadan kaldıramadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dershane, Türk Eğitim Sistemi, Olgu bilim

ABSTRACT

This research is a case study, which is a model of qualitative research design, aims to examine teachers' and students' perspective about the need of existence of private teaching institutions in the Turkish Educational System and why students had attended these institutions till 2015-16 academic year. A maximum variation sampling method was used as a purposive sampling approach in determining study group of the research. 15 students and 15 teachers were selected according to the different type of schools, gender, high school graduation criteria in the 2015-2016 academic year. Semi-structured interview forms were used for data collection and descriptive analysis and content analysis were both used for data analysis with the help of NVivo 10 software tool. Following the analysis, it is stated that; lack of equality of opportunity and rivalry in the Turkish Educational System, limited quota for University entrance, inadequate education in schools and inadequate preparation opportunity for central exams in public schools were all seen as reasons for attending private teaching institutions. Moreover, it is identified that making some changes without solving basic problems in educational system didn't remove the reason of existence for the private teaching institutions.

Keywords: Private teaching institution, Turkish Educational System, Case study

GİRİŞ

Problem Durumu

Türkiye'de 1960'lı yılların ortalarından itibaren yükseköğrenime olan talebin giderek artması, üniversitelere öğrenci alımlarının merkezi giriş sınavı ile yapılması, merkezi sınavların kapsamı ile ortaöğretim kurumlarındaki müfredatın birbirinden farklı olması, ortaöğretim kurumlarının merkezi sınavlar için nitelik olarak yetersiz kalması gibi durumlar geçmişten günümüze özel dershanelere olan talebi giderek arttırmıştır (Büyükbaş, 1997; Özoğlu, 2011). Sayıları hızla artan özel dershaneler hakkında tartışmalar 1970'li yıllarda başlamış ve 1980 ihtilali sonrası kurulan ihtilal hükümeti, kırsal kesimlerdeki öğrencilerin dershanelere gidememesinin şehirlerdeki öğrencilere kıyasla fırsat eşitsizliği oluşturduğunu ve sayılarının artması nedeniyle gerekli denetimlerin yapılamadığını düşünerek öncelikle bu özel kurumların kontrol altına alınması, sonrasında ise kapatılması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir (Duman, 1984). Ancak 1984 yılında çıkarılan 3035 sayılı yasa ile mevcut özel dershanelerin kapatılmayarak yenilerinin açılmasına yönelik bir karar alınmış ve dershanelerin bir araya gelmesiyle ilk sivil toplum kuruluşu olan ÖZDEBİR (Özel Dershaneler Birliği Derneği) kurulmuştur (MEB, 2011). Böylece dershanelerin kapatılması gündem dışı kalmasına rağmen eğitimde fırsat eşitsizliği oluşturduğu, okulları öğrenci ve veli gözünde önemsizleştirdiği ve öğrencilere yalnızca test alışkanlığı kazandırdığı gibi nedenlerle uzun yıllar birtakım eleştirilerin odağında kalmıştır (Çayır, 2014).

Özel Dershaneler Yönetmeliği'nde dershanelerin kuruluş amacı; öğrencilerin bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerine katkıda bulunarak onların düzeylerini yükseltmek, istedikleri alanlarda takviye dersler almalarını sağlamak ve öğrencilerin bir üst öğrenim kurumuna girişle ilgili sınavlara hazırlanmak adına gerekli çalışmaları yapmalarına yardımcı olmak olarak belirtilmektedir (MEB, 2011). Ancak dershanelerin kuruldukları günden bu yana, öğrencilerin konu eksikliklerini gidererek okul derslerine yardımcı olmalarından ziyade onları ulusal sınavlara hazırlama sürecinde daha önemli rol oynadıkları görülmektedir. Özellikle okulların uygulama olarak bir üst öğretim kurumuna hazırlama gibi bir işlevinin olmaması, dershaneleri bu alanda ön plana çıkarmış ve sistemin önemli bir parçası haline getirmiştir (Arslanbaş, 2011; Büyükbaş, 1997; Coşkun, 2005; Şirin, 2000). Öğrenci ve veli görüşlerine dayalı olarak yapılan birçok araştırma, okul öğretmenlerinin yaptıkları sınavların merkezi sınavlarla uyuşmadığını, okullarda verilen öğretimin üniversiteyi kazanmak için yetersiz olduğunu ve dershanelerin okullara kıyasla genel olarak daha iyi eğitim verdiğini ortaya koymaktadır (Baran ve Altun, 2014; Dağlı, 2006; Güleç, 2006; Özoğlu, 2011; Şirin, 2000).

Türkiye'de üniversitelerin sınırlı kontenjanları içerisinde öğrencilerin kendilerine yer bulmaları, istedikleri bölüme girmeleri veya kariyer planlarını gerçekleştirmek adına yüksek puanlı

alanlara yerleşmeleri için merkezi sınavlarda yüksek puan almaları gerektiği bilinmekte ve bu nedenle rekabet kaçınılmaz hale gelmektedir (Coşkun, 2005; Özgen, Köşker ve Yalçın, 2015). Ayrıca Türkiye'de yükseköğretim talebinde bulunan öğrenci sayısındaki artışa rağmen (Arslan, 2004; Büyükbaş, 1997) yükseköğretim kurumlarının toplam kontenjanları, merkezi sınavlara giren öğrenci sayısının yaklaşık yarısında kalmaktadır (Çayır, 2014). Bu durum da öğrencilerin üniversite önlerinde yığılmalarına, eğitim sistemindeki rekabetçi baskılarla baş edebilmek amacıyla okul derslerine ek olarak birtakım öğrenmelere gereksinim duymalarına ve yüksek ücretler ödeyerek özel ders veya kurslara yönelmelerine neden olmaktadır (Arslan, 2004; Çolak, 2006; Tansel, 2013; Temelli, Kurt ve Özay Köse, 2010).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan istatistiklere göre 1984 yılındaki dershanelerin kapatılmasını öngören yasanın iptal edilmesi ile birlikte 174 olan özel dershane sayısı 2009-2010 eğitim-öğretim yılında 4193'e yükselmiştir (Özoğlu, 2011). Dershane sayısının en yüksek seviyede (4262) olduğu 2008 yılından 2013 yılına kadar ise dershane sayısında yıllara göre kısmi azalmalar olduğu gözlenmiştir. Türkiye'de özellikle 2005 yılından sonra üniversite sayısındaki artışa rağmen eğitim kalitesi açısından okullar arasında farkın kapanmaması, merkezi sınavların devam etmesi ve sürekli değişmesi ile rekabet ortamının artması gibi nedenler dershane sayısındaki artışın en önemli sebepleri olarak gösterilmiştir. Son yıllarda ise dershanelerin varlığı ile ilgili tartışmalar tekrar gün yüzüne çıkmış ve 2014 yılında çıkarılan kanunla Eylül 2015 tarihinden itibaren dershanelerin kapatılmasına karar verilmiştir (Arabacı ve Namlı, 2014; Arslanbaş, 2011; Çayır, 2014; Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2014; Özoğlu, 2011; Tansel, 2013). Böylece eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde önemli bir yeri olan dershanelerin kapatılarak farklı amaçlarda ve değişik isimlerdeki kurumlara dönüşmesini içeren yeni bir süreç başlamıştır.

Türkiye'de dershanelerin ortaya çıktığı ilk günden günümüze kadar dershanelerin var olma nedenleri, öğrencilerin dershaneye gitmesine sebep olan faktörler, dershanelerin öğrenci başarısına etkisi ve dershanelerin eğitim sistemi içerisindeki yeri, sürekli olarak tartışılmış ve birçok araştırmaya konu olmuştur (Baran ve Altun, 2014; Baştürk, 2011; Berberoğlu ve Tansel, 2014; Çolak, 2006; Dirlikli ve Furkan, 2013; Ekici, 2005; Güleç, 2006; Morgil, Yılmaz ve Geban, 2001; Morgil, Yılmaz, Seçken ve Erökten, 2000; Öner, 2007; Tamer Çetingül ve Dülger, 2006; Turan ve Alaz, 2007). Araştırma sonuçları genel olarak dershanelerin merkezi sınavlara dayalı olan mevcut eğitim sisteminin gerektirdiği bir sonuç olarak ortaya çıktığını ortaya koymaktadır (Özoğlu, 2011; Saracaloğlu, Gündoğdu, Başara Baydilek ve Uça, 2014; Tansel, 2013). Yapılan araştırmalarda dershanelerin; ezbere ve taklide dayalı, teste bağımlı, konu detaylarını göz ardı eden, eğitim bilimlerinin gerektirdiği özelliklere dayalı olmayan eğitim verdikleri ve reklam yapabilme amacıyla başarılı öğrencilerle daha fazla ilgilendikleri ifade edilmiştir. Bununla birlikte dershanelerin okulların yerini alması ile birlikte okulların işlevsiz kaldığı, başarının adresi olarak dershanelerin gösterildiği ve eğitimin giderek

kamusal alanın dışına çıktığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Açıkgül, Macit ve Çakan, 2015; Arslan, 2004; Baştürk, 2011; Baştürk ve Doğan, 2010; Gök, 2005; Özgen, Köşker ve Yalçın, 2015; Öztürk, 1994; Şahin, 2002; Şirin, 2000).

Dershanelerin kapatılarak farklı isimlerdeki kurumlara dönüştürülmesi ile ilgili tartışmaların devam ettiği ancak henüz kararın kesinleşmediği 2014 yılında Çayır (2014) tarafından yapılan bir araştırmada öğrencilerin dershaneye gitme sebeplerini belirlemek amaçlanmış ve okulların merkezi sınavlara hazırlama görevinin olmaması nedeniyle öğrencilerin istedikleri bölüme yerleşmek adına dershaneye gittikleri sonucuna ulaşılmıştır. Arabacı ve Namlı (2014) tarafından yapılan bir araştırmada öğrencilerin belirsizlikten olumsuz yönde etkilendikleri ve dershanelerin kapatılmasından önce bu kurumların var olma sebeplerinin belirlenerek onlara yönelik tedbirlerin alınması gerekliliği ifade edilmiştir. Benzer şekilde Özgen, Köşker ve Yalçın (2015) yaptıkları bir çalışmada dershanelerin çeşitli kurumlara dönüştürülmesine rağmen merkezi sınavların ve rekabet ortamının devam etmesi nedeniyle eğitim sistemindeki mevcut problemlerin ortadan kaldırılamayarak bu süreçte farklı sorunların da ortaya çıkabileceğini ortaya koymuşlardır. Acarlı, Alkan ve Koçak Altundağ (2015) yaptıkları bir araştırmada ise dershanelerin dönüşüm sürecinden önce bu süreçten en fazla etkilenecek olan öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerinin dikkate alınmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Dershanelerin farklı isimlerdeki kurumlara dönüştürülmesi sürecinde ilk olarak dershanelerin bir takım teşvikler sonucunda hizmet veren özel okullara dönüştürülmesi tartışılmış ve önce Dokuzuncu Kalkınma Planında sonrasında ise Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planında birer hedef olarak belirtilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2006; Gür, Özoğlu, Coşkun ve Görmez, 2012). Gelinen aşamada dershanelerin kapatılarak farklı isimlerde çeşitli eğitim kurumlarına dönüştürülmesinin Türkiye'deki eğitimin niteliğini nasıl etkileyeceği ve yükseköğretime geçişte rekabetin önüne nasıl geçileceği merak konusu olmuştur (ERG, 2014). Günümüzde Türk Eğitim Sistemi içerisindeki durumu çıkmaza giren dershanelerin özel okullara, temel liselere, etüt eğitim merkezlerine veya özel öğretim kurslarına dönüşüm sürecinin tamamlandığı düşünülerek, öğrencilerin üniversite sınavlarına hazırlanmak adına hangi kurumu tercih ettiğinin ve nasıl bir yol izlediğinin tespit edilmesi önemli görülmektedir. Bu sebeple araştırma kapsamında dershanelerin veya özel kursların var olma nedenlerinin ve öğrencilerin bu kurumları tercih sebeplerinin, öğrenci ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin ve öğretmenlerin dershanelerin veya özel kursların var olma nedenleri hakkındaki görüşleri nasıldır?
2. Öğrencilerin dershanelere gittikleri dönemde bu kurumlardan beklenti ve memnuniyet durumları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan olgu bilim deseniyle gerçekleştirilmiştir. Bireylerin kendi yaşamları hakkındaki bilinçli deneyimleri (Schram, 2003) olarak tanımlanan olgu bilim araştırmalarında bireylerin algı veya deneyimleri ile bunların meydana geldiği ortam ve koşulların derinlemesine incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca olgu bilim araştırmalarında bireylerin deneyimlerinden yola çıkılarak genel kavramlara ulaşılmaktadır (Cresswell, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında derinlemesine bilgi elde etmeye fırsat veren, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ve bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtan maksimum çeşitlilik örnekleme yaklaşımı kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesinde çeşitlilik gösteren durumlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaktadır (Creswell, 2012; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Devlet okulu ve özel okula devam eden öğrencilerin maddi olanaklarından dolayı farklı şartlarda eğitim gördüğü, bu öğrencilerin dershanelerin kapatılmasından sonra tercih ettikleri eğitim kurumlarının ve bu kurumları tercih sebeplerinin de farklılık gösterdiği ifade edilebilmektedir. Bu sebeple farklı kurumlarda eğitim gören öğrenciler ve bu kurumlarda çalışan öğretmenler araştırmaya dahil edilmiş ve araştırma sorularına verilen cevapların tekrar etmeye başladığı bireylerden sonra görüşmeler sonlandırılmıştır. Böylece araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim öğretim yılı güz döneminde cinsiyet, okul türü, lise mezuniyeti gibi durumlar dikkate alınarak devlet okulu ve özel okulun 12. sınıfında öğrenim gören 15 öğrenci ve yine bu okullarda çalışan 15 öğretmen oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak veri elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları bireylerin deneyimlerini ve algılarını ortaya çıkarmaya yönelik açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Görüşme formları beş ölçme ve değerlendirme uzmanı tarafından gözden geçirilmiş ve geri bildirimler doğrultusunda ifadeler düzeltilerek formların son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Öğrenci ve öğretmenlerle görüşmeler yapılmadan önce bireylerin kurumlarına ve kendilerine araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmada ses kayıt cihazı kullanabilmek için gerekli izinler alınmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra 30 katılımcının her biri ile yaklaşık 40 dakika süren yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler kayıt altına alınmıştır (Johnson ve Christensen, 2004).

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi yoluyla bireylerin düşünceleri derinlemesine incelenmiş ve bu düşünceler içindeki gerçekler ortaya konulmaya çalışılmıştır (Stemler, 2001). İçerik analizi sürecinde veri organize edilmiş ve kod listesi çıkarılmıştır. Daha sonra kodlar bir araya getirilerek kategoriler ve kategorileri de bir araya getirebilen temalar belirlenmiştir (Tashakkori ve Teddlie, 1998). Toplanan veri elde edilen temalara göre betimsel analiz yoluyla sistematik ve açık bir biçimde betimlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Analiz sürecinde NVivo 10 paket programından yararlanılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Bireylerin görüşlerini açık bir şekilde yansıtmak amacıyla, gereken durumlarda doğrudan alıntılar kullanılmıştır. Alıntılarda öğrenciler (Student) "S", öğretmenler (Teacher) "T" harfi ile gösterilmiştir.

Öğrenci ve öğretmenlerin dershanelerin veya özel kursların var olma nedenleri hakkındaki görüşleri:

Öğrenci ve öğretmenlere göre dershanelerin veya özel kursların var olma nedenleri Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1. Dershane veya özel kursların var olma nedenlerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri

Temalar	Kategoriler	Frekans
Eğitim Sistemi Sorunu	Okullardaki eğitimin niteliğinin yetersizliği	8
	Öğretmenlerin niteliksiz ve ilgisiz olması	6
	Okul müfredatının yoğunluğu	4
	Arz talep meselesinin olması	2
Sınav Sistemi Sorunu	Rekabet ortamının olması	6
	Merkezi sınavlar gerçeği	7
	Sınav ve okul müfredatının uyuşmazlığı	5
	Değişen sınav sistemlerine adaptasyon sorunu	2

Eğitim Sistemi Sorunu Boyutu

Okullardaki eğitimin niteliğinin yetersizliği

Öğrenci ve öğretmenlerin dershane ve özel kursların var olma nedenlerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 1'de verilmektedir. Öğrenci ve öğretmenlerin 8'i (%27) okullardaki eğitimin niteliğinin yetersizliği nedeniyle dershanelerin veya özel kursların var olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde açıklamıştır: S8, *"Dershaneler okulların yetersizliğinden ortaya çıkmıştır. Çünkü okullarda doğru düzgün ders işlenmiyor"*. Benzer şekilde T11, *"Okullarda nitelikli*

bir eğitimin olmaması nedeniyle öğrenciler dershanelere yönelmişlerdir". T7, *"Siz bir boşluğu dolduramıyorsanız kâinat boşluğu kabul etmez birileri o boşluğu doldurur. Dershaneler de okulların yetersizliğinden ortaya çıktı"*. T10, *"Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı fazla. Keşke okulda imkânlar olsa da öğrenci dershaneye ihtiyaç duymasa"*. T1, *"Devlet okulunda eğitim tam anlamıyla yerine gelmiyorsa alternatif üretilir"*. Sonuç olarak eğitim sistemi içerisinde okullarda verilen eğitimin yetersiz kalarak öğrencileri sınavlara veya hayata hazırlayamıyor olması nedeniyle dershanelerin ve özel kursların var olduğu ifade edilebilmektedir. Başka bir ifade ile devlet okullarındaki eğitimin yetersizliği nedeniyle dershane, kurs, özel ders gibi özel eğitim kurumlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Çokgezen ve Terzi, 2008).

Öğretmenlerin niteliksiz ve ilgisiz olması

Öğrenci ve öğretmenlerin 6'sı (%20) okullardaki öğretmenlerin ilgisizliği nedeniyle dershanelerin veya özel kursların var olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde açıklamıştır: T13, "*Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çalışan okul öğretmenlerinin çalışmaları yetersiz. Öğrenci odaklı çalışmayı yanlış yorumladıkları düşüncesindeyim. İşi tamamen öğrenciye yıkıyorlar ama yanında yol gösterici olarak durmuyorlar"*. S12, *"Ailem derslerimi sağlam temel üzerine oturtmamı uygun gördüğü için beni dershaneye gönderdiler. Çünkü gittiğim devlet okulunda öğretmenler yaşlıydı. Emeklilik zamanları gelmişti. Sadece dersime girip çıkayım diyen öğretmenler vardı. Bu yüzden kesinlikle bir ihtiyaçtı"*. T3, "*Okullarımızda nitelikli öğretmen olsa dershaneye gerek kalmayacak*". T4, "*Öğretmenlerin okulda uğraşmadığı öğrenci ile biz dershanede uğraştık. Çocuk okulu önemsemedi ya da aile önemsemedi veya öğretmen öğrenciyi önemsemedi*" şeklinde ifade ederek okuldaki öğretmenlerin mesleklerinin gerektirdiği özelliklere sahip olmadıkları ve öğrencilerle yeterli şekilde ilgilenmedikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Bununla birlikte pek çok nitelikli ve tecrübeli öğretmenin ise devlet okullarından ayrılarak özel kurumlarda çalışmaya başladığı bilinmektedir (Gök, 2005).

Okul müfredatının yoğunluğu

Öğrenci ve öğretmenlerin 4'ü (%13) okul müfredatının yoğunluğu nedeniyle öğrencilerin konuları pekiştiremediği ve bu nedenle dershanelerin veya özel kursların var olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde açıklamıştır: T14, "*Okuldaki müfredat programının ağırlığı ve pekiştirici eğitimin okulda yeterince yapılamaması sebebiyle dershaneler ortaya çıkmıştır. Eğer öğretim programlarının içeriği daha az, ders saatleri daha fazla olsaydı dershanelere olan ihtiyaç kalmazdı"*. T6, *"Milli eğitimde uyguladığımız sistemde, hem ders saati açısından hem de müfredat açısından üniversite sınavına yönelik hazırlık yapmakta eksik kalıyoruz. Biz konuyu veriyoruz ama ders saatleri yeterince soru çözülmesine olanak vermiyor. Dershaneler bu soru çözme açığını kapatıyor"*. Bu bağlamda okul müfredatının yoğun olması nedeniyle öğretmenlerin

öğrencilerini merkezi sınavlara hazırlamak açısından yetersiz kaldıkları ve bu sebeple öğrencilerin dershanelere gitmek zorunda oldukları ifade edilebilmektedir. Okullardaki müfredatın yoğunluğu ve ders saatlerinin fazlalığı nedeniyle öğretmenler konuları yetiştirmek için çabalamakta ve tükenmişlik yaşamaktadırlar (Arabacı ve Namlı, 2014).

Arz talep meselesinin olması

Öğrenci ve öğretmenlerin 2'si (%7) eğitim sistemi içerisinde bir takım genel sorunlar nedeniyle öğrencilerin dershanelere veya özel kurslara yöneldiğini belirtmiştir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde açıklamıştır: T2, *"Temel liseye dönüşen bir sürü dershane olmasına rağmen dershaneler varlığını sürdürüyor. Bu bir ihtiyaç yani arz talep meselesi denilebilir. Böyle bir ihtiyaç var ki çark dönüyor"*. Benzer şekilde T15, *"Aslında gereksiz bir kurum ancak eğitim sisteminin çarpık olmasının sonucunda dershane bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır"* şeklinde düşüncesini açıklamıştır. Böylece dershanelerin bir ihtiyaçtan doğduğu ve arz talep meselesi nedeniyle yıllarca varlığını sürdürdüğü ifade edilebilmektedir. Dershaneler olmasa dahi maddi imkanı olan aileler yasak olmasına rağmen çocuklarına özel ders aldırmakta veya onları birtakım özel kurslara göndermektedir. Bu durumda ise üniversite sınavlarına daha iyi hazırlanma hakkını maddi durumu iyi olan ailelerin çocukları elde etmektedir (Güleç, 2006). Günümüzde dershaneler olmasa dahi temel soruna yönelik bir çözüm ortaya konulmadığı sürece başka isim ve biçimlerde hizmet veren veya Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimi dışında tamamen kayıt dışı çalışan özel kurumların varlığı önlenememektedir (Tansel, 2013). Bu bağlamda eğitim sistemindeki temel sorunlar nedeniyle özel kurumların varlığının son bulmayacağı ifade edilebilir.

Sınav Sistemi Sorunu Boyutu

Rekabet ortamının olması

Öğrenci ve öğretmenlerin 6'sı (%20) eğitim sistemi içerisinde rekabet ortamının olması nedeniyle öğrencilerin dershanelere veya özel kurslara yöneldiğini belirtmiştir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde açıklamıştır: T10, *"Üniversiteye girecek kontenjan az, o yüzden de belli bir rekabet var. Bu da ister istemez dershaneleri yaratmıştır. Yani dershaneler sebep değil, sonuçtur"*. T15, *"Öğrenciler sürekli kendilerini yarış atı gibi hissediyorlar. Bu yarışta sürekli antrenman yapmak durumundalar"*. S5, *"Eğitim sistemi böyle olduğu için yarışmak önemli bir şey*" ve benzer şekilde T3, "*Öğrenciler yarışın gerisinde kalmak istemedikleri için dershaneler var*" şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Bu durum merkezi sınavlardaki rekabetin artarak devam etmesi nedeniyle dershanelere veya birtakım özel kurumlara daima ihtiyaç olacağını ortaya koymaktadır. Türkiye'de her yıl milyonlarca adayın bir üst eğitim kurumuna kayıt olabilmek amacıyla sınavlara girdiği ve bu tür sınavlarda sıralamaya dayalı yerleştirme yapıldığı düşünüldüğünde adayların özel ders, kurs veya dershanelere olan ihtiyacının giderek artması önlenemez bir gerçek olarak görülmektedir (Çayır, 2014). Bu

bağlamda rekabet ortamının var olması nedeniyle birtakım kurslara olan ihtiyaç da devam edecek ancak bu ihtiyacın karşılandığı kurumun ismi değişiklik gösterebilecektir.

Merkezi sınavlar gerçeği

Öğrenci ve öğretmenlerin 7'si (%23) eğitim sistemi içerisinde merkezi sınavların olması nedeniyle öğrencilerin dershanelere veya özel kurslara yöneldiğini belirtmiştir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde açıklamıştır: T1, "*İnsanlar matematik nasıl öğretilerden ziyade daha çok hangi şıkkı doğru işaretletirim derdinde çünkü bir sınav gerçeği var*". S1,*"Sınavlarda önümüze beş seçenek koyuyorlar ve geleceğimizi bu şekilde belirlememizi istiyorlar. Ben asıl eğitimin böyle olduğunu düşünmüyorum. Ben okulun bundan ayrı olması gerektiğini, okulun kişilik başta olmak üzere insanı yetiştirmesi gerektiğini düşünüyorum".* Benzer şekilde T4, "*Dershanedeyken biz sınavda o çocuğu başarılı hale getirelim diye yıllarca uğraştık. Öğrenci isterse sınavdan sonra öğrendiği bilgiyi unutsun bizim de umurumuzda değildi onun da umurunda değildi*" şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Sonuç olarak merkezi sınavların eğitim sistemini yönlendirerek dershanelerin açılmasına neden olduğu ve bu sebeple öğretmenlerin öğrencileri hayata hazırlamaktan ziyade sınavlara hazırlamaya çalıştığı belirtilebilmektedir. Merkezi sınavlar eğitim sisteminin tamamını etkilemektedir (Gök, 2005). Kartal (2013) yaptığı araştırmada, ortaöğretim ve yükseköğretime geçiş sürecinde yapılan merkezi sınavların değiştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda sıralama ve elemeye dayalı merkezi sınav sisteminde öğrencilerin ilgi ve yetenekleri dikkate alınmaksızın tek bir sınavla bir üst öğrenim kurumuna geçmeleri sakıncalı görülmekte ve Türkiye'de sağlıklı bir ölçme ve değerlendirme sisteminin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Arslan, 2004; Şahin, 2007).

Sınav ve okul müfredatının uyuşmazlığı

Öğrenci ve öğretmenlerin 5'i (%17) sınav ve okul müfredatının tam olarak birbiriyle uyuşmaması nedeniyle dershanelerin var olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde açıklamıştır: T5, *"Sınavda sorulan sorular ile derste anlatılan konular birbiriyle tam olarak uyuşmayabiliyor".* Benzer şekilde T6, "*Milli Eğitim programının sınavlara hazırlamada yetersiz kaldığı zaman dershanelerin bu açığı kapatmak üzere kurulduğunu düşünüyorum*" şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Böylece öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgilerin sınavda başarılı olmalarına yetmediği durumlarda öğrencilerin dershaneye veya özel kurslara gittiği belirtilebilmektedir. Başka bir ifade ile öğrencilerin ilkokuldan itibaren hayatlarının her döneminde merkezi sınavlara girmelerine rağmen okul ve sınav müfredatının paralel gitmemesi onların özel ders veya kursları tercih sebebi olmaktadır (Arabacı ve Namlı, 2014).

Değişen sınav sistemlerine adaptasyon sorunu

Öğrenci ve öğretmenlerin 2'si (%7) devlet okulundaki öğretmenlerin değişen sınav sistemlerine ayak uyduramamaları nedeniyle dershanelerin var olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde açıklamıştır: T11, "*Sürekli değişen sistemlerle, sürekli müfredatın yığılması ile birlikte eğitimin niteliği de sorgulanır hale gelmiştir*". T1, "*Devlet okulundaki öğretmenlerin değişen sınav sistemlere ayak uydurması ve öğrencileri yönlendirmesi zor oluyor*". Benzer şekilde T11, *"Öğretmenin hizmet içi kurslarla desteklenmediği, öğretmenin daha donanımlı hale getirilmediği ve sınav sisteminin sürekli değiştiği bir sistemde dershanelerin var olması kaçınılmazdır"* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin sürekli değişen merkezi sınav sistemlerine ayak uyduramamaları nedeniyle dershanelerin var olduğu ifade edilebilmektedir. Özel kurumlar ilkokuldan başlamak üzere öğrencilere öğretim ve rehberlik hizmeti sunmakta ve değişen sınav sistemlerine hızlı bir şekilde ayak uydurmaktadır (Arabacı ve Namlı, 2014).

Öğrencilerin dershanelere gittikleri dönemde bu kurumlardan beklenti ve memnuniyet durumları:

Öğrencilerin dershaneden beklenti ve memnuniyet durumlarının dağılımı Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin dershanelerden beklenti ve memnuniyet durumları

Beklenti Durumları	Frekans (f)	Memnuniyet Durumları		
		Memnun kaldım	Kararsızım	Memnun kalmadım
		Frekans (f)	Frekans (f)	Frekans (f)
Okul dersleri için ön hazırlık olması	7	5	1	1
Rehberlik hizmeti sunması	6	4	0	2
Daha fazla soru çözme imkânı olması	11	11	0	0
Sınavlara daha iyi hazırlanma	13	8	4	1
Deneme sınavlarına girebilme	9	7	2	0
Konu eksiğini gidermesi	8	6	1	1
Farklı öğretmenlerden ders dinleme	5	4	0	1
Sosyalleşme	3	3	0	0
Beklentim yoktu	2	1	0	1

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin dershanelere gittikleri dönemlerde dershanelerden farklı beklentiler içerisinde oldukları ve dershanelerin bu beklentilerini karşılayıp karşılayamadığına yönelik memnuniyet durumları açısından öğrencilerin çoğunlukla beklentilerinin karşılandığı görülmektedir. Öğrencilerin 13'ü (%87) sınavlara daha iyi hazırlanmak beklentisiyle dershaneye gittiğini belirtmiştir. S14, *"Okulda test tekniğine dayalı bir eğitim görmüyorduk. Benim beklentim test tekniğini öğrenmekti."* şeklinde cevap vererek öğrencilerin sınavlara iyi hazırlanmak adına test tekniğini öğrenmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Benzer şekilde dershanelerde daha fazla soru çözme (%73) ve

deneme sınavına girme (%60) imkânı olması da öğrencilerin beklentileri arasında yer almaktadır. S3, "*Dershanede bir soruyu 10 kez sorup 10 kez cevap alabilme şansım var"* ve S10, "*Deneme sınavlarıyla kendi sıralamamı görmüş oluyordum."* diye cevap vererek dershanelerin sınavlara hazırlanmak adına öğrencilere daha uygun imkânlar sunduğunu vurgulamışlardır. Öğrencilerin konu eksiğini gidermesi (%53) beklentisi de öğrencilerin ön planda tuttuğu beklentiler arasındadır. S7, *"Daha çok ön planda olan beklenti konuyu daha iyi anlayabilmekti"* ve S12, "*Okulda yeterli bilgi aldığımı düşünmüyordum. Dershanenin bu bilgilere katkı yaparak beni daha ileriye götüreceğini düşünüyordum"* diyerek dershanelerin okula yardımcı bir kurum görevini yürüttüğü vurgulanmıştır. S8, "*Okul derslerine hazırlamasının yanı sıra YGS'ye de hazırlamasını bekliyordum*" şeklinde yanıt vererek öğrencilerin hem okul dersleri hem de merkezi sınavlara hazırlanmak beklentisi ile dershaneleri tercih ettiği belirtilebilmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin bir kaçının dershanelerden istediği düzeyde yararlanamadığı da görülmektedir. Bu bağlamda S5'in görüşü şöyledir: *"Sınav maratonuna sokabilecek bir ortam bekledim ama olmadı*". Bu durumda öğrencilerin dershanelerden beklentilerinin her zaman yeterince karşılanamadığı ifade edilebilmektedir. Benzer şekilde S14, *"Beklentim çok fazla karşılanmadı. Biraz benden kaynaklandı. Çok özverili çalışmadım"* diye cevap vererek öğrencilerin beklentilerinin karşılanıp karşılanamamasında kendi çabalarının da etkili olduğunu belirtmiştir.

Okul derslerine ön hazırlık olması (%47) beklentisi de öğrenciler için ön plandadır. S9, "*Daha iyi bir eğitim almak ve okul notlarımın yükselmesini bekliyordum*" diyerek dershanelerin öğrencilerin okul derslerindeki başarılarına da katkı sağladığı ifade edilmektedir. Ayrıca öğrencilerin farklı öğretmenlerden ders dinleme (%33) beklentisi de vurgulanmıştır. Bu konu ile ilgili olarak S2, "*Farklı hocalardan farklı anlatımlar dinleme imkânı olması da benim için önemliydi"* şeklinde düşüncesini açıklamıştır. Bununla birlikte öğrencilere rehberlik hizmeti sunması (%40) beklentisi de gözden kaçmamalıdır. S10, *"Beni motive etmeli, seviyemi ölçmeli, ona göre program hazırlamalı ve önerilerde bulunmalı"* şeklinde düşüncesini ifade ederek öğrencilerin dershanelerden rehberlik hizmeti sunmasını beklediğini dile getirmiştir. Dershanelerin sosyal hayata (%20) olan katkısı dikkate alındığında öğrencilerin sosyalleşmeleri için dershaneleri bir fırsat olarak gördükleri belirtilebilmektedir. Bu bağlamda S1, "*Dershanede farklı kişilerin ne düşündüklerini ne istedikleri nasıl bir kariyer planı çizdiklerini öğrendim. En büyük katkısı bu diyebilirim"* şeklinde düşüncesini açıklamıştır. Bu bilgilere rağmen dershaneye giderken hiçbir beklentisi olmadan (%13) sadece aile isteği veya sosyal çevre baskısı nedeniyle dershaneye giden öğrencilerin varlığı da görülmektedir. S4, *"Dershaneden çok büyük bir beklentim yoktu. Etrafımda giden insanlar olduğu için bende gitmek gereği hissettim"* ve S11, "*Açıkçası çok da fazla bir beklentim yoktu. Ders pek ön planda değildi. Daha çok eğlence olarak gördüm"* şeklinde açıklamaları sonucunda mevcut sistem içerisinde dershanelerin birçok öğrenciyi kendisine mecbur bıraktığı ve bazı öğrencilerin çevre etkisi ile dershaneye gittiği ifade edilebilmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre okulların eğitim-öğretim açısından yetersizliği, öğretmenlerin niteliksiz ve ilgisizliği, okul müfredatının yoğunluğu, dershanelerin var olmasının arz talep meselesine bağlılığı, rekabet ortamının varlığı, merkezi sınavların giderek önem kazanmaları, merkezi sınav ve okul müfredatı arasındaki uyuşmazlık ve değişen sınav sistemlerine yönelik uyum sorunu yaşanması gibi durumlar dershanelerin geçmişte ve günümüzde var olma nedenleri olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca okul dersleri için ön hazırlık olması, rehberlik hizmeti sunması, soru çözmeye ağırlık vermesi, sınavlara daha iyi hazırlanmaya imkan tanıması, deneme sınavları yapması, konu eksikliklerini gidermesi, farklı öğretmenlerden ders dinleme olanağı olması ve öğrencilere sosyal ortam sunması gibi nedenler öğrencilerin dershaneyi tercih etmelerine yol açmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda Türk Eğitim Sisteminin temel sorunlarının öğrencilerin özel kurumlara yönelmelerine neden olduğu ifade edilebilmektedir.

Türkiye'de ilköğretim ile ortaöğretim ve ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki arz-talep dengesizliğinin bir sonucu olarak merkezi sınavlar ortaya çıkmış ve öğrenciler bu sınavlara hazırlanmak adına ilkokul sürecinden başlamak üzere okul haricinde yardımcı olabilecek bir desteğe ihtiyaç duymuştur. Bu durum ise geçmişten günümüze "Sınavlara Hazırlık Kursları" veya "Özel Dershaneler" olarak bilinen özel öğretim kurumlarının meydana çıkmasına ve sayılarının hızla artıp yaygınlaşmasına neden olmuştur. Ancak dershanelerin açılması sonucunda bir üst öğrenim kurumuna yerleşmenin yolunun okullarda verilen eğitimin yanı sıra bu tür gölge eğitim kurumlarından geçtiği şeklindeki anlayışın yerleşmesine neden olmuştur. Bu süreçte birçok aile çocuklarını özel öğretim kurumlarına yönlendirmiş ve ailelerde eğitim-öğretim faaliyetlerinin merkezi sınavların gölgesinde kaldığı algısı oluşmuştur (Arabacı ve Namlı, 2014; Kartal, 2013).

Çağdaş eğitim sistemlerinde öğrencilerin yeteneklerinin ortaya çıkarılması ve ona göre yönlendirilmesi önemli görülmektedir. Merkezi sınavların olduğu Türk Eğitim Sistemi'nde ise bireylerin ilgi ve yetenekleri göz ardı edilerek yalnızca bilgi düzeyleri belirlenmekte ve ona göre bir üst eğitim kurumuna yerleştirme yapılmaktadır (Kartal, 2013). Sonuç olarak merkezi sınavların eğitim sisteminin tamamını etkisi altına aldığı ve özel ders veya kursların yaygınlaşmasına neden olduğu ifade edilebilmektedir (Gök, 2005).

Öğrencilerin dershane, özel ders veya kurslara olan ihtiyaçlarını azaltmak için okullarda eğitimin niteliğini arttırmak gereklidir. Okullardaki eğitimin niteliğini artırmak için ise öğretmenlerin mesleki motivasyonlarının artırılması, öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişimin geliştirilmesi, öğrencilere iletişim, bilimsel düşünme ve üst düzey düşünme (zihinsel) becerilerinin kazandırılması ve öğrencilerin spor, tiyatro gibi kültürel faaliyetlere olan ilgilerinin artırılması önem taşımaktadır (Baran ve Altun, 2014). Bu süreçte öğrencilerin özel kurumlara yönelmelerine neden olan eğitim

uygulamalarındaki aksaklıkların giderilerek bu kurumlara olan ihtiyacın sonlandırılması için okullardaki eğitim-öğretimin kalitesine yönelik kontrol mekanizmasının etkin bir şekilde yürütülmesi gibi gerekli yapısal düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir (Özgen, Köşker ve Yalçın, 2015).

Türkiye'de farklı görüşlerin birleştiği nokta dershanelerin ihtiyaç sonucunda ortaya çıktığı ve eğitim sistemindeki birtakım sorunların giderilmesi ile birlikte bu ihtiyacın kendiliğinden ortadan kalkacağı yönündedir (Arabacı ve Namlı, 2014). Eğitimsel bir yanı olmayan bu kurumlara ailelerin aktardığı maddi kaynağın boyutlarının her geçen gün arttığı ifade edilmektedir (Akgün, 2005). Ayrıca eğitimin kamusal alanın dışına çıkması ile toplumun tüm kesimlerinin yararlandığı kamusal alan hakkı kayba uğramakta ve bu durum ekonomik gücü olanlar için bir "fırsat" haline gelmektedir (Şahin, 2007). Bu bağlamda dershanelerin varlık nedenlerinin ortadan kaldırılması, eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi ve aksaklıkların giderilmesi ile devlet okullarındaki öğretmenlerin statüsünün artırılması gibi paralı eğitimin ortaya çıkmasına neden olan koşulların analiz edilerek politik düzlemde çözüme kavuşturulması önemli görülmektedir.

Eğitimde bireysel farklılıkların tespiti ve bireyleri ilgi ve yeteneklerine göre geliştirmek önemli görülmektedir. Eğer öğrencilerin yetenekleri iyi tespit edilir ve bu doğrultuda çalışmalar yapılırsa eğitim asıl amacına ulaşmış sayılmaktadır. Son yıllarda öğrencileri merkezi sınavlara hazırlayan ezberci bir sistem uygulanmakta ve bu sistem içerisinde özel kurumlara ciddi miktarda para akışı sağlanmaktadır. Öyle ise merkezi sınavlar var olduğu müddetçe öğrenciler arasında eşitsizliğe neden olan özel kurumlar varlığını sürdürmeye devam edecektir. Bu nedenle günümüzdeki politik çalışmalar kapsamlı bir ortaöğretim başarı değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve üniversite giriş sınavlarının düzenlenmesi üzerine olmalıdır (Arslan, 2004).

Eğitimin dünya üzerinde temel bir hak olarak kabul edilmesinin ana nedeni eğitimin insan davranışlarını doğrudan etkilemesidir ve çağdaş eğitim sistemleri öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarma ve ona göre öğrencileri yönlendirme esasına dayanmaktadır. Ayrıca eğitim insanların zihinsel, duyuşsal ve fiziksel gelişmesini hayat boyu etkileyen faktörlerin en önemlilerinden biridir (Gök, 2005; Kartal, 2013). Bu nedenle devletin eğitim imkanlarını hiçbir ayrım gözetmeksizin herkese ücretsiz bir şekilde sunması gerekmektedir (Özsoy, 2004). Devlet okulları arasında nitelik farkı olmaksızın bu kurumların hepsinde kaliteli eğitim verildiği takdirde, hem merkezi sınavlara hem de öğrencileri merkezi sınavlara hazırlayan özel öğretim kurumlarına ihtiyaç duyulmayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Acarlı, D. S., Alkan, F. ve Koçak Altundağ, C. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin dershanedeki fen öğretimine yönelik tutum ve görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 54-67.

Açıkgül, K., Macit, E. ve Çakan, C. (2015). Lise, dershane ve üniversitede verilen matematik eğitiminin ilköğretim matematik öğretmen adayları tarafından değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 72-98.

Akgün, M. (2005, Eylül). *Özel dershanelere ayrılan ekonomik kaynakların incelenmesi*. XIV. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri. 28-30 Eylül 2005, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Arabacı, İ. B. ve Namlı, A. (2014). Dershanelerin kapatılması sürecinin yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(11), 31-48.

Arslan, M. (2004). Eğitim sistemimizin kapanmayan yarası-Yükseköğretime geçiş. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 37-51.

Arslanbaş, D. (2011). *Özel dershanelerde çalışan öğretmenlerin mesleki yetkinliklerini belirleme ve özel uğur dershanesi'nde örnek uygulama* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Baran, İ. N. ve Altun, T. (2014). Dershanelerin eğitim sistemimizdeki yeri ve önemi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 333-344.

Baştürk, S. (2011). Üniversiteye giriş sınavına hazırlanma sürecinin öğrencilerin matematik öğrenmeleri üzerine olumsuz yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 69-79.

Baştürk, S. ve Doğan, S. (2010). Lise öğretmenlerinin özel dershaneler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi,* 7(2), 135-157.

Berberoğlu, G. ve Tansel, A. (2014). Does private tutoring increase students' academic performance? Evidence from Turkey. *International Review of Education*, 60(5), 683-701.

Büyükbaş, N. (1997). Özel dershaneler ve Türk Eğitim Sisteminin genel amaçları. *Eğitim Yönetimi*, 3(2), 155-162.

Coşkun, G. (2005). *Özel dershanelerin ortaöğretimde verimliliğe ve istihdama etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Creswell, W. J. (2012). *Educational research: Plannig, conducting and evaluating quantitave and qualitative research* (Fourth Edition). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.

Çayır, M. (2014). *Dershane öğrencilerinin algılarına göre dershane öğrencilerinin üniversite hazırlık sürecinde dershaneye gitme sebeplerinin incelenmesi: İstanbul ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çokgezen, M. ve Terzi N. (2008). Türkiye'de devletin eğitime müdahalesinin yeterli gerekçesi var mı? *Liberal Düşünce Dergisi*, 13(19).

Çolak, N. (2006). *Eğitim sosyolojisi bakımından dershaneler ve eğitim: Üniversite sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin sosyo-kültürel durum analizleri: Bursa örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Dağlı, S. (2006). *Özel dershanelere öğrenci gönderen velilerin özel dershaneler hakkındaki görüş ve beklentileri (Kahramanmaraş örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2006). *Dokuzuncu kalkınma planı (2007-2013)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Dirlikli, M. ve Furkan, H. (2013). Özel dershanelerin öğrencilerin matematik başarılarına etkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(2), 78-92.

Duman, T. (1984). *Türkiye'de Özel dershaneler ve işlevleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), 2014 *Eğitim İzleme Raporu* (EIR). http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/enews/EIR2014-15_02.12.15.WEB_0.pdf adresinden 28.11.2015 tarihinde alınmıştır.

Ekici, G. (2005). Lise öğrencilerinin öğrenci seçme sınavına (ÖSS) yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 28, 82–90.

Gök, F. (2005). Üniversiteye girişte umut pazarı: Özel dershaneler. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 3(11), 102-109.

Güleç, M. M. (2006). *Doğrudan ve dolaylı işlevleri yönünden üniversiteye hazırlık dershaneleri.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Gür, B. S., Özoğlu, M., Coşkun, İ. ve Görmez, M. (2012). *2012'de eğitim*. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Johnson, B., and Christensen, L. (2004). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches* (2nd ed.). United States: Pearson Education, Inc.

Kartal, S. (2013). Öğretmen adaylarının görüşlerine göre eğitim sistemimizde değiştirilmesi gereken noktalar. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 248-262.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2011). *2010 yılı iç denetim faaliyet raporu.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı.

Morgil, İ., Yılmaz, A. ve Geban, Ö. (2001). Özel dershanelerin üniversiteye girişte öğrenci başarısına etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 89-96.

Morgil, İ., Yılmaz, A., Seçken, N. ve Erökten, S. (2000). Üniversiteye giriş sınavında özel dershaneler ve Öz-De-Bir tarafından uygulanan ÖSS deneme sınavlarının öğrenci başarısına katkısının ölçülmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19, 96–103.

Öner, G. (2007). *Özel dershanelerin ilköğretim matematik öğretimindeki yeri ve önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özgen, N., Köşker, N. ve Yalçın, H. (2015). Özel dershaneler ile coğrafya öğretimi ilişkisinin değerlendirilmesi: Betimsel bir yaklaşım. *Turkish Studies*, 10(3), 713-732.

Özoğlu, M. (2011). *Özel dershaneler: Gölge eğitim sistemiyle yüzleşmek*. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Özsoy, S. (2004). Eğitim hakkı: Kendi dilini bulamamış bir söylem. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 6, 58-83.

Öztürk, T. (1994). *Türk Eğitim Sistemi içerisinde özel dershanelerin yeri, gelişmesi ve fonksiyonları (Aydın körfez dershaneleri örneğinde)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Saracaloğlu, A. S., Gündoğdu, K., Başara Baydilek, N. ve Uça, S. (2014). Türkiye, Güney Kore ve Japonya'da dershanecilik sisteminin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 51, 417-433.

Schram, T. H. (2003). *Conceptualizing qualitative inquiry*. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hail.

Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research and Evaluation, 7*(17).

Şahin, B. (2002). *Özel dershanelerin Türk Eğitim Sistemindeki yeri ve önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Şahin, İ. (2007). Türkiye eğitim sisteminde değişim. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 5(20), 30-51.

Şirin, H. (2000). Eğitim sisteminde özel dershaneler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(3), 387-410.

Tamer Çetingül, P. İ. ve Dülger, İ. (2006). ÖSS başarısı durumunun il, bölge ve okul türlerine göre analizi. *Eğitim ve Bilim*, 31(142), 45-55.

Tansel, A. (2013). *Türkiye'de özel dershaneler: Yeni gelişmeler ve dershanelerin geleceği*. ERC Working Papers in Economics.

Tashakkori, A., and Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches*. United States: SAGE Publication, Inc.

Temelli, A., Kurt, M. ve Özay Köse, E. (2010). Özel dershanelerin biyoloji öğretimine katkılarının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 3(2), 148-161.

Turan, İ. ve Alaz, A. (2007). Özel dershanelerde coğrafya öğretiminin öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 15(1), 279–292.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.